

מי יגאל יצירת אבי - מ. חיוג

מאת
אורי אנדרס

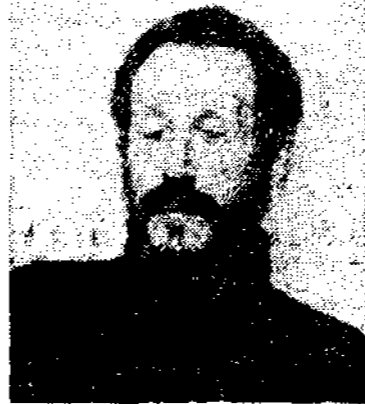
הריני פונה בזה לכל מי שהספרות העברית יקרה ללבו, בענין ירושתו הספרותית של אבי... משה אברמזון, אשר פירסם בארץ בפסבדונים מ. חיוג. מ. רון וכן בשמות אחרים שאינם ידועים לי, אשר שימשו לו כמסווה שמאחוריו נאלץ להסתתר, מכיוון ששלח את יצירותיו לארץ מרוסיה הסטלינית.

צר לי, כי עלי להצהיר על יחס נטול רגש, שטחי וצרכני, לזכרו וליצירתו הספרותית של אבי; לזכרו של אדם שהיה ציוני, סופר ולוחם שתי למען היהדות ומת כששם יש-ראל על שפתיו.

חייו היו אנדה משחר נעוריו קיבל חינוך יהודי ציוני מסבי שהיה פעיל ציוני. הוא פירסם יחד עם אחיו, חיים שלום בן-אברהם, לאחר-מכן סופר בשראל, כתבי-עת שנכתב ביד בשם, "דגל" ועורר אהדה וענין רב אצל י.ח. ברנר. מאז ועד מותו (1968) כתב אבי שירים, מחזות וסיפורים בעברית ואף עסק בעבודות תרגום מרוסית לעברית. מרבית יצירותיו הופיעו בהוצאות שונות ובפסבדו-נימים שונים, אך למעשה לא מצאתי בארץ קורא ישראלי אחד שהודמן לי לשוחח עמו, אשר מכיר את שמו של חיוג או מכיר אף תו פרק נפלא בחולדות הציונות הרוסית. דווקא חוסר הידיעה של הישראלים על פעיי לות ממושכת, מייגעת ומסוכנת של אנשים בני דורו של אבי מביא את הישראלים לפירוש הפשטני והמטעה של כוונת העליה מרוסיה ולאי-הבנת הפוטנציאל שנושאת אתה עליה זו לישראל. עליה זו, למרות תמורות הזמן ותהפוכותיו, היא המשכה הישיר של העלייה-השנייה החלוצית, שהפרתה את הארץ והעניקה לה את צביונה.

בשנת 1917 שקע מ. חיוג ראשו ורובו במהפכה הרוסית, אך המשיך באותה עת לכתוב ולפרסם בארץ. הוא הגיע לעמדה נכבדה בהיררכיה של המהפכה - מזכיר-מחוז במפלגה וגנרל בצבא האדום, אולם תוך כדי כך לא הפסיק לחפש דרכים להתפתי חות חיים יהודיים-לאומיים. באותן שנים

יום, ערך והכין לדפוס כברלין את הקובץ "בראשית", הכולל מיצירותיהם של סופרים צעירים עבריים וביניהם מחזהו של בן-אברהם, "מגדל" - שהועלה אחר-כך על הבמה

מ. חיוג

בגרמניה. במאמר המערכת של "בראשית" - הביא חיוג את הפרוגרמה המהפכנית הציוני-נית, שהביעה את השקפת עולמם של קבוצת פעילים יהודיים שמיוגו בתוכם הן מטי-רות ליהדות, הן גאמנות למהפכה. בתקופה

היא, רבתי-הקסם - בה בנו על הריסות רוסיה הצארית, שהיתה בית-כלא ללאומים ועמים שונים, הברתי-על חדשה, האמין חיוג בכנות, כרבים אחרים, כי הפתרון לבעיה היהודית-לאומית יופיע מתוך להכות המדורה העולמית שהציתו הבולשביקים הרוסים.

אך ב-1926 נפקחו עיניו של אבי. הטרי-מידור הקומוניסטי, הפוליטיקניות האימפרית של רוסיה הצעירה, שכבר התחילה חושפת שיניה, רדיפות הלאומנים היהודיים על כל גוניהם וגירושו של טרוצקי, הביאו את אבי לראות את המציאות כמות שהיא. הוא הבחין כבר אז בכוונותיה הדונית של העליה הבול-שביקית כלפי היהודים המוחים, שנטלו חלק במהפכה. הם רצו להשתמש בדם היהודי כדי לשמן את גלגלי המהפכה שזחלו לאט. לאחר הפלירט הקל עם המהפכנים היהודיים בעלי הלכיי-הרח הלאומניים, התכוונו הבולשביקים לחסלם בבוא העת. ב-1926 החזיר חיוג את כרטיס המפלגה שלו ויצא מהמפלגה, מה-פוליטיקה הגדולה ומהתיים הציבוריים.

מאותה שעה נעשה עתונאי פשוט, פובלי-ציסט חופשי העוסק בעניני ספרות ותיאטר-רון, שאינו מעורב מעורבות רשמית באיזור שהי מערכת. מכאן ואילך הקדיש את כל חייו לארץ שבה ראה את הדרך האחת והיחידה לקיום העם היהודי ולהתפתחותו הרוחנית-תרבותית. מנקודה זו התפצלו חייו לשני אפיקים, האחד - העתונאי המוסקבאי

הצנוע והשני - הסופר היהודי והלוחם יהודי די במחתרת.

משך המלחמה העולמית השנייה הוא שירת בחזית. ב-1945 ליווה רכבת של פליטים יהודיים מלטביה לווינה ורק בשל החשש לגור רל משפתחו הוא התגבר על הפיתוי לעלות ארצה. כך אבדה לו האפשרות האחת והר-יחידה לראות את ישראל - משאת נפשו. אני זוכר את היום בו באו שני קצינים מיחידתו במפתיע לביהמו והמתינו לשובו מאוסטריה, מתוך חשש שמא לא ישוב. הוא נעצר בספטמבר 1948 והיה אחד האסירים הראשונים מבין הפעילים היהודיים שהוס-גרו לרשות על-ידי מלשון ידוע במוסקבה.

באותם ימים, כאשר התלבטו בישראל בין אלטרנטיבה רוסית ומערבית, כתב חיוג תוכיר פוליטי שהופנה לראש הממשלה דאז דוד בן-גוריון. במסמך זה הסביר חיוג את התוצ-אות מרחיקות הלכת אשר היו עלולות לנבוע אם תיבחר האוריינטציה המוסקבית, שלמרבה המזל לא בחרו בה. זה היה הפשע שעליו נשפט ב-25 שנות מאסר עם עבודת פרך. ממחנה-המעצר הוחזר למוסקבה ושם נידון לעונש מוות. חודשיים ארוכים בילה בתא הנידונים למוות ורק מותו של סטלין מנע את הוצאתו להורג. באפריל 1950 הוא הוחזר למחנה-המעצר המפורסם קרלג. לא אשכח

מי יגאל יצירת אבי - מ. חיוג

(המשך מעמוד 37)

לעולם את המראה שראיתי בדמדומי בן הערביים בערבה הקונסטנטית: אסירים חוריים כהעבודה. לסניהם צועדים חיילים חמורים ברובים אוטומטיים מלווים בכלבים. הר אסירים — על כובעיהם, על חום ועל גבם רשומים מספרים — מצודדים את הכוש לים והמספרים שתש נוחם לאחר יום עבודה מפרך. בעורף שוב סגרו על השוירה החיית לים וכלביהם. לא איפשרו לי להיפגש עם אבי וגירשוני מקרנגדה ברכבת הראשונה. עם ההפשרה הפוליטית של 1956 חזר חיוג למשפחתו, אך הוא אינו מפסיק את הקשר המתרחי עם ישראל ועם שגרירות ישראל. בשנת 1960 סיים את כתיבת חלקה הראשון של אספיאה, "לא וכן" על הציונות הרב-סית. יריעה רחבה, שתחילה בימים שקדמו למלחמת-העולם הראשונה וסיומה ב-1956, בימי מלחמת סיני. החלק הראשון הגיע לידי ראל בדרכי מתנתו, עבר ביקורת ספרות תיה והומלץ לדרוס. אבל הספר עדיין מונח בארכיון של משרד מסויים. את החלק השני שלחתי לישראל לאחר מית אבי, באותה דרך ולאותו משרד. אך כתב-היד הלך לאיבוד ואין כל אפשרות לשחזרו. פקדי אותו כשרד ניערו ממנו חצנם. אני עדיין סבור, כי

כתב-היד הגיע ארצה, אך גורלו אינו ידוע לי. לפי מיטב ידיעתי אין בספרות העברית אספיאה כיצירה זו. עתה, כששאלת הצינונה שוב מופיעה כסמל ההפרדה בין חברה דמוקרטית, חופשית וחוקתית, לבין חברה דספוטית ואימפריאליסטית, מקבל סיפורו של חיוג אקטואליות מיוחדת. אבידה זו אומנם גדולה, אך אין היא היחידה שפקדה את אבי. ב-1930 הוא ליווה לאודסה את חברו הטוב, סופר גם הוא, שעשה דרכו לארץ, ושלה עמו את תרגומיו ליצירותיו של באבל. אבל לו גם בחירתם ועריכתם של יצירותיו שהתפרסמו כאן. כפי שכבר ציינתי, יצירתו של חיוג אינה ידועה לציבור הישראלי, ותולדות חייו התפרסמו במאמרים שטחיים למדי ולא תמיד נכונים. אני כנר בארץ שנתיים וחצי, ואיש עדיין לא ביקש לשוחח עמי על אבי ועל יצירתו. יצירותיו איבדו את מחברם, וטרם נתפרסם ספר הכולל את מבחר יצירותיו. אין אפילו סימטה בארץ על שמו. נכחו היתול מר נקבעו מגורי בחיפה במקום הקרוב לרחוב הקרוי על שמו של משורר אידישאי שנרצח ברוסיה, למרות שהיה למת-נגדי השפה העברית וסופריה. גורלו של חיוג הוא גורלו של ציוני בכל רמ"ח איבריו, שנתן כל חייו למען ישראל. חייו הם דוגמה לסופר ולוחם יהודי. לעומתו, היה המשורר הנזכר, יהודי קונפורמיסטי ומוכשר, שנתן חייו לכען רעיונות זרים ולחזוק שלטון זה, אך כפי שקורה הדבר לעתים קרובות בהיסטוריה שלנו, בהגיע העת גם הוא סולק מן הבמה. ועתה הגיעה העה ליכור את חיוג, להעידיך נכונה את פעלו ולפיסם את החלק הקיים של יצירתו החשובה. אני מקווה כי דברי אלה יעוררו את מי שהספרות העברית יקרה ללבו לפרסם את כתבי אבי המנוח, חיוג.